

RZECZOWNIK to część mowy, która odpowiada na pytania: *kto?* *co?* i nazywa:

osoby	<i>rycerz</i>
zwierzęta	<i>żółw</i>
rośliny	<i>brzoza</i>
rzeczy	<i>nóż</i>
zjawiska	<i>tęcza</i>
pojęcia	<i>piękno</i>
czynności	<i>granie</i>
cechy	<i>śmiałość</i>

Rzeczowniki można podzielić na:

własne (*Marcin*) i pospolite (*chłopiec*)
 żywotne (*ryba*) i nieżywotne (*róża*)
 osobowe (*pilkarz*) i nieosobowe (*zubr*)

Opracowanie: Grażyna Tomasiak

Rzeczowniki odmieniają się przez liczby i przypadki. Odmianę przez liczby i przypadki nazywamy **deklinacją**.

M. kto? co?	pisarz-ø	pisarz-e
D. kogo? czego?	pisarz-a	pisarz-y
C. komu? czemu?	pisarz-owi	pisarz- om
B. kogo? co?	pisarz-a	pisarz-y
N. kim? czym?	pisarz-em	pisarz-ami
Msc. o kim? o czym?	pisarz-u	pisarz-ach
W. o!	pisarz-u!	pisarz-e!

Temat to część wyrazu, która się nie zmienia podczas odmiany. Część wyrazu zmieniająca się i zależna od określonego przypadku, to **końcówka**.

Opracowanie: Grażyna Tomasiak

Podczas odmiany w temacie niektórych rzeczowników zachodzi **wymiana głosek**. Taką wymianę nazywamy **obocznością**.

pies-ø ps-a psi-e
 tematy oboczne: pies:ps:psi oboczności: e:ø p:pⁱ s:s

Niektóre rzeczowniki mają **tylko liczbę pojedynczą**:
matematyka, zazdrość, odzież, leżenie, Chorzów

Niektóre rzeczowniki mają **tylko liczbę mnogą**:
dżinsy, nożyce, sanie, widły, Sudety, Węgry, skrzypce, drzwi, spodnie, imieniny

Istnieje również grupa rzeczowników, które są **nieodmienne**:
alibi, graffiti, salami, kakadu, kakao, konfetti

Opracowanie: Grażyna Tomasiak

PRZYMOTNIK to część mowy, która nazywa cechy i właściwości rzeczowników, np. *zdolny uczeń, ruda wiewiórka, ogromne drzewo, długa suknia, silny wiatr, szybki samochód* itp.

Stopniowanie przymiotników

	stopień równy	stopień wyższy	stopień najwyższy
proste	krótki	krótszy	najkrótszy
opisowe	słony	bardziej słony	najbardziej słony
nieregularne	zły	gorszy	najgorszy

W sposób nieregularny stopniują się tylko cztery przymiotniki: *dobry, zły, duży, mały*. Niektóre przymiotniki nie stopniują się, np. *metalowy, drogowy, słomiany*.

Opracowanie: Grażyna Tomasiak

LICZEBNIKI

główne

ile?

dwaj chłopcy
trzy dni

porządkowe

który z kolei?

drugi dzień
pierwszy tom

zbiorowe

ile?

dwoje kurcząt
troje dzieci

ułamkowe

ile?

pół szklanki
półtora metra

UWAGA!!! Liczebników zbiorowych używamy z rzeczownikami:

- ☺ nazywającymi osoby różnej płci: *sześcioro uczniów*
- ☺ zakończonymi w M. l.poj. na -ę, a w M. l.mn. na -ęta
siedmioro prosiąt, kurcząt
- ☺ niemającymi liczby pojedynczej: *troje skrzypiec*
- ☺ w niektórych tradycyjnych połączeniach: *dwoje uszy*

Opracowanie: Grażyna Tomasiak

PRZYSŁÓWEK to nieodmienna część mowy:

- * informująca o okolicznościach towarzyszących czynnościom i stanom: *wolno płynie, uczyła się wieczorem, źle wyglądał*
- * dookreślająca i precyzująca właściwości:

niezbyt zmęczony, mocno opalony

Przysłówek odpowiada na pytania: *jak? gdzie? kiedy?*

Większość przysłówków powstała od przymiotników

miły → miło szybki → szybko

Niektóre przysłówki pochodzą od rzeczowników.

wrócę *rankiem*, *czasami* się zgodzimy

Podobnie jak przymiotniki przysłówki stopniują się w sposób:

prosty
opisowy
nieregularny

Opracowanie: Grażyna Tomasiak

ZAIMKI

rzeczowne

kto
co
ktoś
coś
ktokolwiek
nikt
cokolwiek
nic
on
ja

ONA

przymiotne

jaki
który
mój
swoj
czyjś
jakikolwiek
taki
ten
nasz
tamten

liczebne

ile
tyle

przysłowne

jak
gdzie
kiedy
tam
tutaj
dokąd
tamtędy
tak (bywa też partykuła)
wtedy
tu

Opracowanie: Grażyna Tomasiak

SPÓJNIK

Jest nieodmienną częścią mowy. Łączy części zdania pojedynczego lub zdania składowe w zdaniu złożonym. Nie pełni funkcji części zdania.

Nie stawiamy przecinka przed spójnikami:

i, ani, ni, lub, oraz, tudzież, albo, bądź

Jeśli któryś z tych spójników powtarza się w zdaniu co najmniej dwukrotnie, stawiamy przed nim przecinek, np.
Nie położyłam tego ani na biurku, ani nie schowałam do szafy.

Stawiamy przecinek przed spójnikami:

a, ale, bo, chociaż, choć, czy, czyli, dlatego, gdy, gdyż, jednak, jeśli, jeżeli, lecz, mimo że, natomiast, niż, ponieważ, więc, zanim, zaś, zatem, że, żeby

Jeśli spójnik *a*, czy można w zdaniu zamienić na *i*, *albo* to nie stawiamy przed nim przecinka, np. *Zabiorę na wycieczkę dwie czy trzy pary spodni.*

Opracowanie: Grażyna Tomasiak

PARTYKUŁY

CHYBA, PEWNIE, TYLKO, ZWŁASZCZA, MOŻE

Wreszcie partykuły te:
-li, czy, -no, -że, niech, by, nie.

Tu jako ciekawostkę wyjaśnię, jaką częścią mowy jest słowo
TAK.

Zrób to tak, jak ci każe. (pytanie jak? – zaimek przysłowny)

- Czy odrobiłeś już lekcje?
- Tak. (partykuła twierdząca)

Opracowanie: Grażyna Tomasiak

PRZYIMKI

DO O DLA OD (ODE)
KU NAD OBOK OD BEZ ZA
ZZA W MIĘDZY Z OPRÓCZ PRZECIW
NAPRZECIWKO NA PO POMIMO
PRZED PRZEZ PRZY WBREW POD
WEDŁUG W U ZNAD SPOZA
PONAD SPONAD SPRZED SPOMIĘDZY
DOKOŁA POD KOŁO PRZECIW WŚRÓD

Opracowanie: Grażyna Tomasiak

CZASOWNIKI

Mają określoną **postać (aspekt)**; dzielą się na:

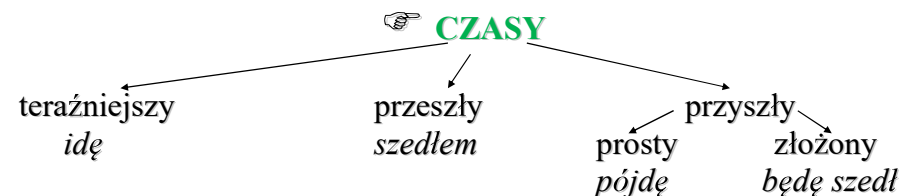
- ✓ czasowniki niedokonane (co robić?) *pisać, zamykać*
- ✓ czasowniki dokonane (co zrobić?) *napisać, zamknąć*

Formy osobowe odmieniają się przez osoby, liczby, czasy, a także przez rodzaje, tryby i strony. Taką odmianę nazywamy **koniugacją**.

OSOBY I LICZBY.

liczba pojedyncza		liczba mnoga	
1. os.	ja	1.os.	my
2. os.	ty	2.os.	wy
3. os.	on	3.os.	oni
	ona		one
	ono		

Opracowanie: Grażyna Tomasiak

RODZAJE:

- ✓ męski
- ✓ żeński
- ✓ nijaki
- ✓ męskoosobowy
- ✓ niemęskoosobowy

TRYBY:

- ✓ orzekający
- ✓ rozkazujący
- ✓ przypuszczający

STRONY:

- ✓ czynna
- ✓ bierna
- ✓ zwrotna

Opracowanie: Grażyna Tomasiak

WYKRZYKNIK

Opracowanie: Grażyna Tomasiak